

Jorun Buli-Holmberg, Sven Nilsen, Kjell Skogen

Kultur for tilpasset opplæring

Skolelederrollen, lærerrollen og
planleggingsarbeid

GAPPELEN DAMM
AKADEMISK

© CAPPELEN DAMM AS 2015

ISBN 978-82-02-41899-1

1. utgave, 1. opplag 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Omslagsdesign: Lucas Design, Marte Fæhn

Omslagsfoto: Rawpixel (fotomontasje Marte Fæhn)

Sats: Laboremus Oslo AS

Trykk og innbinding: Livonia Print SIA, Latvia

www.cda.no

akademisk@cappelendam.no



Innhold

Introduksjon	9
Hovedtema for boka	9
Undersøkelser som boka bygger på	9
Bokas disposisjon	10
Kapittel 1	
Tilpasset opplæring og kultur for læring	13
Intensjoner i lys av Kunnskapsløftet	
<i>Jorun Buli-Holmberg, Sven Nilsen og Kjell Skogen</i>	
1.1 Innledning.....	13
1.2 Fellesskole – fellesskap og tilpasning	14
1.3 Fra integrering til inkludering.....	15
1.4 Likeverdig opplæring – forholdet mellom likhet og forskjellighet.....	17
1.5 Tilpasset opplæring og spesialundervisning	18
1.6 Skolekultur for tilpasset opplæring	21
1.7 Skolekultur og skolelederrollen	24
1.8 Skolekultur og lærerrollen	25
1.9 Skolekultur og læreplanarbeid.....	27
1.10 Kvalitetsutvikling – bedre tilpasset opplæring og spesialundervisning	28
Kapittel 2	
Skolelederrollen og tilpasset opplæring	33
<i>Kjell Skogen</i>	
2.1 Innledning.....	33
2.2 Skoleledernes samfunnsoppdrag uttrykt gjennom lov og regelverk....	34
2.3 Skoleledelse som ledelse for realisering av skolens samfunnsoppdrag	35
2.4 Empiriske funn.....	36
2.5 Forbedringspotensial.....	40

Kapittel 3**Skolelederrollen og spesialundervisning** 44*Kjell Skogen*

3.1 Innledning.....	44
3.2 Rektors rolle i skolen	45
3.3 Spesialundervisningens plass i skolen	46
3.4 Dagens situasjon i skolen.....	49
3.5 Forbedringspotensial.....	52

Kapittel 4**Lærerenes rolle i tilpasset opplæring** 56*Jorun Buli-Holmberg*

4.1 Innledning.....	56
4.1.1 Lærerenes oppmerksomhet mot elevens læringsprosess.....	57
4.1.2 Elevens deltakelse i læringsfellesskapet.....	59
4.2 Læreroppgaver i ordinær undervisning	61
4.2.1 Kartlegging.....	62
4.2.2 Tilrettelegging.....	65
4.2.3 Evaluering	69
4.2.4 Samarbeid	72
4.3 Lærerenes forbedringsbehov i utvikling av kulturer for tilpasset opplæring.....	76
4.4 Lærerenes behov for kompetanseutvikling i realisering av tilpasset opplæring.....	78

Kapittel 5**Lærerenes rolle i spesialundervisning** 83*Jorun Buli-Holmberg*

5.1 Innledning.....	83
5.2 Spesialpedagogisk arbeid i skolen	84
5.3 Spesialundervisning	86
5.3.1 Spesialpedagogisk ressursteam	86
5.3.2 Pedagogisk rapport.....	87
5.3.3 Sakkyndig vurdering	87
5.3.4 Tilpasning av opplæringen til elevens spesielle behov	88
5.4 Lærerenes rolle i spesialundervisning.....	88
5.4.1 Utredning av lærevansker og tilretteleggingsbehov	89
5.4.2 Planlegging og gjennomføring av spesialundervisning.....	90
5.4.3 Evaluering og spesialpedagogisk og rapport.....	92
5.4.4 Koordinering av spesialundervisning og samarbeid.....	95

5.5	Framtidige forbedringsbehov i spesialundervisning.....	100
5.5.1	Utredningsarbeid	100
5.5.2	Metodevalg	101
5.5.3	Organiseringsformer	101
5.5.4	Evaluering	101
5.5.5	Koordinering og samarbeid	102
5.6	Behov for spesialpedagogisk kompetanseutvikling.....	103
5.6.1	Spesialpedagogisk ressursteams rolle i kompetanseutvikling	103
5.6.2	Pedagogisk-psykologiske rådgivere som veiledere i utviklingsarbeid	103
5.6.3	Lærernes kompetanse i gjennomføring av spesialundervisning	104
5.6.4	Kompetansekrav og kompetansebehov for gjennomføring av spesialundervisning	105

Kapittel 6

Planleggingsarbeid i spesialundervisning

108

Bruk av individuelle opplæringsplaner

Sven Nilsen

6.1	Innledning.....	108
6.1.1	Planlegging og kvalitetsutvikling - innovativt siktemål.....	109
6.1.2	Lærernes syn på betydningen av planlegging.....	110
6.1.3	Behov for en kommunikativ og samarbeidsorientert planlegging.....	111
6.1.4	IOP og behovet for helhetlig planlegging.....	112
6.2	IOP i samspill med andre ledd i tiltakskjeden for spesialundervisning	114
6.3	IOP - hjelpemiddel til å planlegge?	118
6.4	Avveining av hensyn til fellesskap og tilpasning i planleggingen.....	120
6.5	Samarbeid om planlegging	122
6.6	Utforming av IOP - preget av samarbeid eller «enearbeid»?.....	124
6.7	Sentrale forbedringsbehov	126

Kapittel 7

Planleggingsarbeid i tilpasset opplæring

132

Bruk av tilpassede arbeidsplaner i ordinær opplæring og samordning med IOP

Sven Nilsen

7.1	Innledning.....	133
7.1.1	Behovet for et helhetlig og planlagt tilbud	133
7.1.2	Samordning av og samarbeid om planleggingen	134
7.1.3	Elev- og læreplanorientert utgangspunkt for planlegging.....	135

7.1.4	Samordne tilpasning gjennom ordinær opplæring og spesialundervisning	136
7.1.5	Arbeidsplaner - intensjoner om tilpasset opplæring	137
7.2	Arbeidsplaner - felles og tilpassede	138
7.3	Overvurdering av elevenes evne til selv å planlegge?	140
7.4	IOP - tas den hensyn til når den tilpassede arbeidsplanen utformes?	141
7.5	Klasselærer og spesiallærer - planlegger de sammen eller hver for seg?	143
7.6	Helhetlig opplæring og samlet læringsutbytte	146
7.7	Behov for utviklingsarbeid	148

Kapittel 8

På vei mot kultur for tilpasset opplæring	152
--	------------

Jorun Buli-Holmberg, Sven Nilsen og Kjell Skogen

8.1	Ulike skolekulturer for tilpasset opplæring	152
8.1.1	Individualistisk skolekultur er mest framtreddende	154
8.1.2	Samspillet mellom individ og system	157
8.2	Forutsetninger for realisering av intensjonene	158
8.2.1	Kvalitetsutvikling skritt for skritt - behovet for kontinuerlig kvalitetsutvikling	158
8.2.2	Kjennskap til intensjonene - Kunnskapsløftet, tilpasset opplæring (TPO), spesialundervisning	159
8.2.3	Behovet for samarbeid og koordinering	162
8.2.4	Kompetansebehov og kompetanseutvikling	164
8.3	Framtidsutfordringer på vei mot en kultur for tilpasset opplæring	165
8.3.1	Inkludering av elever med særlige behov	165
8.3.2	Ensamhet i møte med mangfold?	168